

ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Կերէս յոյն իմաստասիրին մարդկային կենաց պատկերը¹ :

ՍԱՏՈՒՌՆՈՍԻ տաճարին մէջ երբ որ մը կը քալէինք, տեսանք որ այն աստուծոյն նուիրած ուրիշ ընծայից հետ պատկեր մ'ալ կար անոր բազնին առջևը : Այս պատկերիս նիւթը անծանօթ բան մը կ'երևար, և կը թուէր թէ մասնաւոր այլաբանական նշանակութիւն մը ունենայ . սակայն չէինք կրնար իմանալ թէ ո՞վ է հեղինակը և թէ ինչ բան կը նշանակէ . որովհետեւ պատկերին մէջ ոչ քաղաք կը տեսնուէր և ոչ դաշտ . հապա մէկ շրջափակ մը, որուն մէջ ուրիշ երկու շրջափակ ալ կային, մէկը մեծ և մէկալը աւելի պզտիկ : Վրան առջևը խուռն բազմութիւն մը կը տեսնուէր, շրջափակին մէջն ալ շատ մը կանայք : Երբ շրջափակէն դուրս ծերունի մը նկարուած էր, որ կարծես թէ ներս մտնողներուն հարկաւոր եղած ազդարարութիւններն ու խրատը կու տար :

Երբոր մենք երկար ատեն մտածելով ու չէինք կրնար այս այլաբանութեան իմաստը հասկընալ, մեզի մօտ կեցող ծերունի մը՝ Վիենէին զարմանալու բան չկայ, ըսաւ, թէ որ այս պատկերիս նշանակութիւնը իմանաք . սակայն քիչ մարդիկ կան որ գիտնան . և այս նուէրը քաղաքացիներէն եղած չէ՝ Սատուռնոսի . հապա ժամանակաւ մէկ իմաստուն մարդ մը այս քաղաքս եկաւ, որ թէ խօսքերովն ու թէ վարքովը Պարմենիդէայ և Պիլթագորայ հետեող իմաստասէր մըն էր, և ինքը ընծայեց

¹ Կերէս յոյն իմաստասէրը Բիովտիոյ Թեբէ քաղաքը ծնած է Քրիստոսէ 460 տարի առաջ : Դիագինէս լայերտացի, որ իմաստասիրաց վարքը գրած է, կ'ըսէ թէ երեք տրամախօսութիւն շարադրած ըլլայ Կերէս, որոնցմէ երկուքը կորսուած՝ և միայն հրատարակածնիս ձեռուրնիս հաւած է : Բարոյական այլաբանութիւն մըն է ասիկայ, որուն մէջ բազմ, գիտութիւն և կրքերը անձնաւորած է, և իրեն գլխաւոր նպատակ դրեր է առաքելութիւնը սիրելի ընել, և կրից փնտնելը ցուցնելով զգուշացնել :

Սատուռնոսի այս պատկերը : Այս իմտղայութեան հասակին մէջ զինքը տեսած և վրան զարմացողներէն մէկն էի . և այս պատկերին մեկնութիւնը շատ անգամ լեր եմ իրմէն , : Երբ լեցինք, սկսանք աղաչել որ թէ հարկաւոր զբաղմունք մը չունի՝ յանձն առնու մեր հետաքրքրութիւնը լեցընել, որովհետեւ շատ կը փափաքէինք մեկնութիւնը իմանալ :

Երունին դարձաւ՝ « Ետ աղէկ, ըսաւ, կրնամ գոհ ընել զձեզ . սակայն այս ալ հարկաւոր կը սեպեմ առաջուց ձեզի զրուցել՝ որ բրած պատմութիւնս իրեն փնտնեն ալ ունի . վասն զի թէ որ պէտք եղածին պէս մտիկ ընէք և կարենաք ըսածս հասկընալ, երջանիկ և իմաստուն մարդիկ կ'ըլլաք . չէ, թէ որ հակառակը պատահի, անմիտ, տրդէտ, բիրտ և թշուառ կ'ըլլաք . և կեանքերնիդ ալ ձեզի կը դառնանայ : Այս յիրաւի . այս պատկերիս մեկնութիւնը այն հանելուկին կը նմանի որ հին ատեն Սփինքս՝ անցաւորաց կ'առաջարկէր . ով որ կը լուծէր՝ կը փրկուէր . և գտնել չկրցողը՝ նոյն հրեշիւն կատաղութեանը զոհ կ'ըլլար : Վրէթէ նոյն բանն է նաեւ այս պատմութեան մէջ ալ . Սփինքս մըն է անմտութիւն՝ մարդկային կենաց մէջ, որ գրեթէ խորհրդաւոր առաքաստի մը տակ կը ծածկէ մեր կենաց բարի ու չար գործողութիւնները : Ով որ այս առաքաստին թաքնութիւնը չկարենայ իմանալ, Սփինքս պէս մէկէն՝ ի մէկ չսպաննէր, հապա կամաց կամաց անոր կենդանութեանը իրմէ կը քաղէ, ինչպէս բանտի մէջ նստած պարտաւոր մը՝ որ օր օրուն վրայ իր դատակնքոյն սպասելով կը հալի ու կը մաշի : Եւ թէ որ հանելուկին իմաստը կարենայ բացատրել, անմտութիւնն ալ մէկէն կը կորսուի . և մարդ անոր գահավեժ բերմունքներէն ազատելով՝ բոլոր կենացը մէջ հաստատուն խաղաղութիւն մը ձեռք կը ձգէ , :

Երունին երբոր տեսաւ որ մեր հետաքրքրութիւնը ալ աւելի կը շատնար, ձեռք առաւ իր պզտի գաւազանը, ու

պատկերին վրայ ցուցնելով: «Այս նկարին մէջ ձեր տեսած շրջափակը, ըսաւ, կէսն է կը կոչուի. և այն բազմախուռն մարդիկն ալ անոնք են որ ներս կ'ուզեն մտնել. իսկ դրանք քով կեցած ծերունին, որ մէկ ձեռքը թուղթ մը բռնած է, ու մէկալովը բան մը կը ցուցնէ, Ոգի կանուանի. ինքն է որ ներս մտնողներուն կը սովորեցնէ թէ ինչ ճամբայ պէտք է բռնեն թէ որ չեն ուզեր կորսուիլ»: Հարցուցինք թէ ինչ ճամբայ է իրեն սորվեցուցածը: «Այեցեք, ըսաւ, պատկերին վրայ, ու կը տեսնաք որ բազմութեան ներս մտնելու համար սահմանուած դրան մէջ՝ փառաւոր դահայից վրայ կ'ին մարդ մը նստած է, որ համոզիչ ու պատրուակաւ կերպարանք մը ունի, ձեռքն ալ բաժակ մը. ասիկայ է խաբէութիւն» որ կը պատրէ կը մուրեցնէ զմարդիկ, ու մոգական հրապուրիչ ըմպելիքով մը զանոնք կը գինովեցնէ. և այն ըմպելիքն են Սխալմանք և Տգիտութիւն. կը խմեն ու շրջափակէն ներս կը մտնեն: Եւքը խաբէութիւնն ամենուն առատաբար կը մատուակէ այն մահաբեր դեղը. բայց կան մարդիկ որ շատ կը խմեն, կան ալ որ քիչ: Եւ կէց քիչ մը անդին խումբ մը կանանց կեցած են որ Կարծիք, Կիրք և Հեշտութիւնք կ'ըսուին. և իրենք պատրաստ կեցած են՝ որ մարդիկ ներս մտնելուն պէս վազեն վրանին, բռնեն ու զոմանս տանին ի փրկութիւն, բազմագոյնքն ալ ի կորուստ: Սակայն ամենուն ալ բերանը մեծամեծ խոստմունք կան թէ բարւոյ առաջնորդք են և երջանկութեան ու բազդի պիտի հասցնեն: Եւ իսկ խեղճերն ալ որ խաբէութեան բաժակին թոյնը խմած են, չեն կրնար գտնել ճշմարիտ և ուղիղ ճամբայ մը հետեւելու. և ասդիս անդին կը մտնեն: Եւ կը տեսնէք ահաւասիկ պատկերին մէջ որ անկանոն ընթացք մը ունին և իրենց առաջնորդող կանանց հաջոյիցը համեմատ կը թափառին:

«Եւ կէց քայլ մը անդին խեղճ կոյր մը կը տեսնէք, որ քարեայ գունտի մը վրայ նստած է. ինքն է Բաղդ, որ ոչ

միայն կոյր, հապա նաև խուլ և անմիտ է. որ ասդիս անդին խաբիսափելով կ'երթայ, մէկուն ունեցածը չունեցածը կը յափշտակէ, որպէս զի ուրիշ մը հարու տացնէ. անոր քովէն ալ՝ շատ ատեն չանցնիր՝ դարձեալ առջի տուածը ետ կ'առնու. այն պատճառաւ ալ գունտի մը վրայ նստած է, յեղձեղուկ ու փոփոխական բարքը ցուցնելու համար. և թէ որ մէկը իրեն վստահի, անկումն ալ աւելի սոսկալի ու աւելի փնասաբեր կ'ըլլայ: Եւ կոյր բազդին քովն ալ անմտաց բազմութիւն մը կը տեսնուի, որոնց ամէն մէկը իրեն այն բարիքը կը ինդրեն զորոնք դիպուածով կը բաժնէ: Բայց այն մարդիկներուն մէջ ալ ոմանք ուրախ երես կը ցուցնեն, ուրիշներն ալ յուսահատ դառնաղէտ վշտաց մատնուած կ'երևնան: Ուրախ երես ունեցողները անոնք են որ բազդէն բարիք մը ընդունեն և վրան կը զուարճանան, և իրենք զիրենք Բարեբաղդ կը կոչեն. իսկ ուրիշներն որ արցունք կը թափեն, կամ անոնք են որ ունեցածնին կորսնցուցեր են, և կամ դեռ ինդիրքնին չեն ընդունած. և ասոնք են Չարեբաղդ կի՞ Դժբաղդ ըսուածները»: Եւ այն ատեն հարցուցինք թէ այս ինչ տեսակ ընծայք պիտի ըլլան բազդին ընձեռածները, որ ձեռք ձգողներուն այնչափ ուրախութեան ու կորսնցնողներուն ալ չափազանց տրտմութեան պատճառ ըլլան:

«Բազդին տուած պարգևները, կըրկնեց ծերունին, այնպիսի բաներ են որ միայն մարդուս աչքին առջևը բարիք կը սեպուին, ինչպէս հարստութիւն, փառք, ազնուականութիւն, որդիք, իշխանութիւնք, թագաւորութիւնք և ասոնց նման ժառանգութիւնք: Սիտի հարցնէք թէ ասոնք հարստութիւնք չեն. այս բանիս պատասխանը ուրիշ առթիւ մը կը լսէք. հիմկու հիմա այս պատկերին վրայ մտադրութիւն ըրէք:

«Եւքի գուռը անցնէ՛ք ետքը՝ ուրիշ շրջափակ մ'ալ կու գայ, և դուրսը հազուած սրգուած կանայք կեցած են. ասոնցմէ մէկը կ'ըսուի Անբարեխառնութիւն, մէկալը թաղամարտութիւն, միւս

երկուքն ալ Ագաւանքիւն և Շողոմոնեանք . որոնք կեցած կը դիտեն կը նային թէ ինչ բաներ ձեռք կը ձգեն մարդիկ բաղդին շնորհիւ . ետքէն իրենք ալ կը սկսին անոնց շողոմորութիւն , սէր ու խնամք ցուցնել վրանին , ու փափաք մը յարկակից և բնակակից ըլլալու . կենաց քաղցրութիւն ու մշտնջենաւոր վայելք կը խոստանան : Այս թէ որ մէկը անոնց սուտ խօսքերէն խաբուի , ու ինքզինքը հեշտութեանց ու վայելից տայ , առջի բերան կը կարծէ թէ երջանկութեան հասած ըլլայ . չգիտեր թէ վայելք բոսածդ անցաւոր և անէակ բերկրութիւն մըն է : (Եւ այս երբոր իր թմրութիւնը անցնի , կը տեսնէ որ հաւաք կարծուածը վիշտք են ու նախատինք . բաղդին տուածը շուայէ ու վատնէ , և այս կանանց բռնութենէն չուզենայ խալտիլ , հարկ կ'ըլլայ որ ինչուան ապօրինաւոր ճամբաներ բռնէ զիրենք հաճելու համար , ստերդմուի և սեղանակապտութիւն ընել : Այս երբոր այս ամէն ախտերը համարձակ կատարէ , Զիշ կի՞ Ապաշաւ ըսուածը այն ատեն վրայ կը հասնի : Այս ահաւասիկ կը տեսնէք այս պատկերին մէջ որ կանանց մէջ մը ետքը նեղ ու խաւար

չտին բանտ մը կայ . հոն կեցած է Ապաշաւ , քովն ալ Տրափանք՝ զուխը ինչուան ծնկան վրայ խոնարհած , և Ցաւ՝ որ մազերը կը փետտէ , քիչ մ'ալ անդին Ուշի , և անոր եղբայրը Յասաւանքիւն , մերկ , տձե և անկերպարան : Հոն այն դահիճներուն ձեռքը պիտի մատնուին որոնք որ իրենց հաւաքիցը ետեւէն կ'ըլլան . հոն պիտի տու ժեն մշտնջենաւոր տանջանքով : Ինչի ալ ուրիշ բանտի մը մէջ կ'իյնան , Թշաւանքիւն արգելանք . ուր բոլոր իրենց կեանքը պիտի անցընեն , թէ որ պատահամբ Ուշի-Թշաւք իրենց չհանդիպի : Այս բաղդն որ ունենան , զիրենք այն խիստ գերութենէն կ'ազատէ , և անոնց նոր յօժարութիւններ և նոր կարծիք թելադրելով՝ առջեւին երկու ճամբայ կը ցուցնէ , որոնց մէկը ճշմարիտ ուղղութեան կ'առաջնորդէ , մէկալն ալ ստոյն : Թէ որ ճշմարտին հետեւին , երջանիկ են . վասն զի ճամբուն դժուարութիւններն ու նեղութիւնները զիրենք չյուսահատցընեն , և խաղաղ կեանքով մը մնացած օրերնին կ'անցընեն , :

(ԳԻՏԻ ՀԱՐՈՒՆԱԿՈՒՆ)

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ոստա շեռն ու Պեկեռն գետը :

Գեղորէք , գետք 'ի հովիտս ինձ քաղցրասցին վրտակահոսք ,
Բզխոխտջ ջուրց սիրեցից և ըզմայրիս՝ անփառունակ :
Ո՛չ , ուր դաշտք և ըվպերք և Տայիգետ գեղապարեալ
Ի կուսից լակոնուհեաց , ու 'ի հովասուն ծործորս Հեմեայ
Ո՛վ տարցի գիս և ոստովք պաշտպանեսցէ մեծ հովանեալ :

Այսպէս կ'երգէր Վ իրգիլիոս՝ յիշելով լճեսաղիոյ , Լակոնիոյ ու լճաւիկիոյ գեղեցկատեսիլ ու զուարճալի հովիտներն ու դաշտերը : Այս իրաւցընէ այն տեղուանքը՝ զորոնք բնութիւնը մասնաւոր

ւոր խնամքով մը զարդարեր էր , գիցաբանական առասպելներով ու յոյն քերթողաց աշխոյժ նկարագիրներովն ու զովաբանութեամբ այնպիսի համբաւ մը ունեցան՝ որ անուանին միայն ընթերցողաց միտքը զուարճալի ու ախորժ զգացմամբ ու երեւակայութեամբ կը լեցունէ : Այսոնց մէջ ալ ամենէն անուանին է

* Վ իրգիլ . Մշակ . Գիրք Բ . 488-492 (Թարգմանութիւն Բագրատունեայ) :